

ficiència [Llull]. *Insuficient* [Lacav.], *insuficiència* [id.].

Factitiu, terme gramatical, de *factitare* 'fer sovint', 'fer fer'. *Fiat*, de la frase bíblica *fiat lux* 'la llum sigui feta' pronunciada pel Creador (del verb ll. *feri* que s'funcionava com a veu passiva de *facere*).

CPt.: *Factotum*, ll. *fac totum* 'fes-ho tot'. *Fa-i-calles*. *Feste-enllà* (*AlcM*) del qual sembla ser mera deformació *festensec* i *festenserri* (infl. de frases com *calla en secl*, *tros de serri* o *xerri*, com a terme insultant?,¹⁰ puix que es tracta de disputes?). *Facsimil* [Labèrnia 1864], de la frase llatina *fac simile* 'fes-me'n un de semblant'.

¹ De Desclot tinc nota d'un «*fes assaber que ---*» (en l'ed. Buchon, 2h, que no tinc comprovat en eds. posteriors). — ² Recordo que des de 1925 i abans es planyia que els «correctors de català» li llevessin la *a* d'aquesta locució en obres seves anteriors. Prou degué passar això amb d'altres, i per això no podem pas estar segurs que a Feliu i Codina no li vagi passar així en un altre passatge de *La Dida* on llegim *fer saber*. — ³ «Vos faç a saber que après que plagué a Déu que los dos fossém ajustats en matrimoni, tots los dies de ma vida he fetes gràcies a Déu», O. C. I, 20=NCl. I, 42.18. — ⁴ Presa ja del baix llatí, on la registrava ja Hugutio i la usà com «arte, sciència», Dante en el *De Vulgari Eloquio* I, ix, 11 (ed. Marigo, 325). — ⁵ Abans s'havia usat un verb *difícultar* intr., que potser no tingué continuïtat amb aquest verb modern, i que només tenim documentat en el *DTo.* (d'on el deu copiar el Lacav.), i segons *AlcM* en un passatge d'Eiximenis, de context obscur i de valor dubtós. *AlcM* s'esplaia ací donant exemples d'un ús mallorquí del *difícultar* transitiu en el sentit de «posar en dubte», que li sembla molt interessant, l'antiguitat del qual vol justificar citant Lacav., habilitat inadmissible perquè aquest només registra aquell antiquat *difícultar* intransitiu «ambigere in aliqua re», del *DTo.*, significat ben diferent (el sentit en què l'usaria aquell passatge d'Eiximenis l'ignorem). Reservadament m'inclino a creure que ací *AlcM* pren per or una pel·lofa d'oripell, car aqueix *difícultar* és inoït en el català continental i en canvi és antic en castellà (on és molt viu en el d'Amèrica, sovint molt conservador d'antigalles castellanques); notem també que el verb castellà *difícultar* ja fou registrat per Nebrija (no admès en canvi pel seu adaptador català). — ⁶ La de *facció* 'pudor, fetor' (*DTo.*, Belv., etc.), que encara he sentit en els Pirineus (V. Ferrera, etc.), no ve del ll. *factio* sinó que és un vulgarisme, alteració d'*infecció*. El *DTo.* registra de més a més un «*faccia* no res: nihil» que crec hem d'entendre en la locució *ni faccia* 'ni un baf pudent o fort', amb la variant de pseudo-nomnatiu culte que tenim igualment en *fàccia* 'facciositat'. — ⁷ Així almenys ho sentia dir jo al jovent barceloní en els anys 1920-30. El cínic Alfarràs diu a la pobra Lluïsa «que ja podia precisar la nit que s'havia ocupat amb ella al Saló de la Senyora Reimei» (*Tomàs de Bajalta*, O. C., 199a9f.). — ⁸ El

gascó *abè* de fet continua immediat al límit català: aran. *awé abès* 'tenir baralles, disputar-se', pròpiament 'questions', igual a la veïna Vall d'Aura (H-Pyr., *Bouts dera M.* VIII, 119), prov. *afaire* «diférend, querelle, procès» (*ToF*). — ⁹ En canvi en la definició de l'infinitiu no trobant-ne models en diccionaris anteriors sembla que van a les palpentes, amb definicions desmanoytades i maldestres (que així suposo que s'han d'interpretar), com sigui que no corresponen a res viu ni a l'ús de cap escriptor; les copio: «*estrafer-se*: fer alguna cosa ab vehemència, *desgoznarse*, solvi» (Belv.), «*estrafer*: librar, evitar, preservar». — ¹⁰ Contra el que suposa *AlcM*. Si fos EXTRA hauria de ser un mot antiquíssim (llatí vg. i amb parentela romànica), però ni els diccs. del S. XVI-XVIII (*DTo.* 1647-1747, Lacav.), ni el *DAG*. no registren encara altra cosa que els dos mots clàssics *escarnir* i *contrafer*. — ¹¹ Sembla que primer es degué usar algunes vegades el substantiu en una forma *afeyt* (que restà rara), un poc corrompuda pels mss. en les *VidesR*, on «cogitació, *hefeyt* (P, e *feyt* B) e paraula» (fº 149v1) tradueix «cogitatio, affectio, verbum» de l'original llatí, 439.5. Un *afets* espècie de bolet ('cametes-roges') (Vergés Paulí, *Espurnes* v, 38), tort., vindria d'ací? — ¹² Forma més fonament arrelada i més desenrotllada fraseològicament en castellà que en català, i és probable que l'ús n'hagi estat afavorit per la influència castellana, però em sembla excessiu de condemnar-la com a castellanisme en totes les accs. (i sobretot la variant *afecció*) usada amb el sentit de 'jaient, tirat'. Indubtablement li és preferible *ser-ne afeccat*, i altres maneres de dir a base d'aquest participi; *aficionar* («grangearse la voluntat de algú»), *aficionat* «studiosus alicujus rei» (*DTo.*), *aficionarse* (Lacav.). «*Afició o bona voluntat*: voluntas, amor, studium, benevolentia, animus, indulgentia; *afició tincb*: sum animo singulari in aliquem». — ¹³ Expressió que s'escampa per Europa des de la França pre-revolucionària de 1788, on el dèficit de l'Estat ha esdevingut gravíssim i és una de les causes decisives de la Revolució francesa. Veg. les cites de Girtanner i Bürger, de 1788 i 1791, en Kluge-Mitzka, rectificat *FEW* III, 30. En castellà penetra també des de França i no pas abans que en català, car el *DACEsp.* encara no el registrava el 1822. — ¹⁴ «Ac *eficacio* per la sua virtuosa predicació», fº 167r2, n. 9, que sembla lapsus per *eficàcia* a causa del *predicació* següent; tanmateix cf. *desficiaci* (*DESFICI*). — ¹⁵ «poros --- per ells entra ayre y si és corromput se *infiaciona* lo cos», OPou (*ThPu.*, 276), altres *infiacionar*, verb que es degué usar molt en els segles baixos, i que en aquesta forma es va descabdellar molt en la llengua cast. d'aquell temps. — ¹⁶ On a cada pas trobem frases com «Los prohòmens de la confraria dels ferres, de dit *offici* [el de ballesters] suppliquen a vostres magnificències que ls plàcia haver cura d'ells, com a caps de la cosa pública, no menys que dels altres *officis* e *officiers* de aquella» (Bna., *Arxiu de Gremis*, fi S. xv, Careta, p. 294). — ¹⁷ D'ací